Збірник програм курсів за вибором і факультативів зі світової літератури. 8–11 класи. Книга 1. Схвалено для використання у загальноосвітніх навчальних закладах комісією зі світової літератури Науково-методичної ради з питань освіти МОНУ (лист від 29.06.2010 р. №1.4/18-г-360) / За загальною ред.: Таранік-Ткачук К.В., Дворницької І.П. – Тернопіль: Мандрівець, 2011. – С. 259-268

Німецькомовна література

9 -11 класи
Курс за вибором

Автори-укладачі: методист лабораторії гуманітарних дисциплін ЧОІПОПП- **Юрчак Валентина Анатоліївна,**
вчитель зарубіжної літератури Ватутінської ЗОШ №6 Ватутінської міської ради Черкаської області **Бондаренко Любов Василівна,**
вчитель зарубіжної літератури гімназії №31 Черкаської міської ради Черкаської області **Полозенко Світлана Василівна,**

Пояснювальна записка

Ознайомлення з творами німецьких (німецькомовних) письменників проводиться в школі на уроках зарубіжної літератури з 5 по 12 класи.

Програми спецкурсу «Німецькомовна література» розраховані для класів з поглибленим вивченням гуманітарних предметів та класів філологічного профілю (9-12).

Основною метою курсу є залучення учнів до найвищих досягнень німецької, австрійської та швейцарської літератури і культури, національних духовних цінностей німецького народу та народів Австрії і Швейцарії, формування естетичного смаку, високої читацької і загальної культури.

У зв'язку з цим основними завданнями програми є читання і вивчення творів німецькомовної літератури, засвоєння їх художніх цінностей та підготовка школярів до самостійного опрацювання літературних творів в школі і за її межами.

Вивчення спецкурсу «Німецькомовна література» у старших класах (9-12) передбачає систематичний підхід. Такий підхід закладено й у програму із зарубіжної та української літератури для загальноосвітніх навчальних закладів, у яких вивчення матеріалу на історико-літературній основі починається з 8 (в українській – з 9) класу. Узгодженість програм дозволить учителеві-практику краще і доцільніше викладати навчальний матеріал.

Програма націлена на формування у старшокласників потреби в широкому узагальненні та цілісному сприйнятті життя й історичної долі німецького, австрійського, швейцарського народів і людства, в осмисленні ролі мистецтва, а також творчого шляху письменників, їх вкладу в світову культуру. .

Головним об'єктом вивчення на факультативних заняттях з німецькомовної літератури є тексти літературних творів, що не применшує важливості засвоєння школярами певного обсягу відомостей про життя письменників, добу написання творів, художні системи, до яких вони належать. Однак, учителю особливу увагу слід звернути на роботу безпосередньо з художнім текстом: уміння учнів аналізувати та інтерпретувати, бачити художні деталі, розуміти творчий задум письменника та оцінювати особливості його реалізації. Саме такий підхід до вивчення художніх творів допоможе школярам сприйняти літературу як мистецтво слова, сформує не пасивного споживача певного обсягу інформації, а особистість, здатну самостійно її здобувати, поновлювати, коригувати та інтерпретувати протягом усього свого життя.

Оглядові теми знайомлять з особливостями тієї чи іншої епохи та літературних напрямів. Монографічні теми досить повно показують картину життя і творчості письменника та надають можливість необхідного текстуального вивчення художнього твору. Підбір авторів і творів, зміст анотацій дозволяє вчителю акцентувати увагу на моральних і естетичних цінностях твору.

Навчальний матеріал програм розподілено за такими рубриками:

*«Кількість годин (відведених на вивчення розділу\теми)»;

*«Зміст навчального матеріалу (конкретне змістове наповнення розділу\теми)»;

* «Державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів».

9 клас

Німецька література (XII - XIXстоліття)

К-ть год.	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня підготовки учнів
1	Вступ до курсу «Німецька література XII-XIX ст..» Загальне поняття про світовий літературний процес та місце в ньому німецької літератури. Джерела німецької літературної мови. Монастирі як центри літературної діяльності. ТЛ, - світовий літературний процес	Учень (учениця): - визначає місце німецької літератури в світовому літературному процесі; - вчиться аналізувати твори мистецтва (живопису та музики)

3	**<u>Загальна характеристика доби середньовіччя.</u>** **«Пісня про Нібелунгів» -** німецький героїчний епос XII століття. Історична основа твору. Фантастичні елементи в творі, гіперболізм у відтворенні подій. Зігфрид і його дружина Крімгільда – головні герої епосу, їхні характери і вчинки. Аналіз ключових епізодів.	Учень: *переказує і аналізує* один із епізодів епосу; *висловлює власне ставлення* до героїв і проблем твору, *виразно читає* та *аналізує* образи твору та ключові епізоди в тексті
2	**<u>Рицарська лірика</u>** (міннезанг, від нім. Minne – «кохання» і Sang – «спів»). Тісний зв'язок з народною пісенною культурою. **Кюренберг (XII ст.),** **Фрідріх фон Хаузен,** **Генріх фон Морунген (поч.XIIIст.)** **Рудольф фон Феніс (XIIст.)** **Рейнмар Старий,** **Вальтер фон дер Фогельвейде (1170-1230)** **Вольфрам фон Ешенбах, (1170-1220).** Рицарський роман (у віршах) **«Парсифаль».**	Учень:*Визначає* творчість німецьких мінезингерів (нім.Minnesanger) як вершинні явища німецької середньовічної поезії; *пояснює*, в чому полягають особливості рицарської поезії;*висловлює* власну думку про зміст і образи поезій, *визначає* характерні риси поезії; *виразно читає* та *аналізує* один із творів середньовічних поетів.
2 1	<u>Німецька література доби</u> **<u>Відродження</u>.** **Мартін Лютер.** **Себастіан Брант.** Сатирико-дидактичний твір «Корабель дурнів». **Йоган Рейхлін** «Листи темних людей». Творчість **Ганс Сакса**. Народна книга про доктора Фауста. **<u>Німецька література XVIIстоліття</u>** **Мартін Опіц** (1597-1639) і його теоретичний трактат „Книга про німецьку поезію" **Пауль Флемінг**(1609-1640) Любов, молодість, краса світу та людини – предмет його лірики. **Ганс Крістоф Гріммельсгаузен** (1621 або 1622-1676).	Учень: *характеризує* німецьку літературу доби Відродження. *Повідомляє* короткі відомості про життя і творчість Себастіана Бранта і Ганса Сакса. Коротко *розповідає* про книгу Йогана Рейхліна «Листи темних людей» та народну книгу про доктора Фауста. Учень: *Дає загальну характеристику* німецької літератури XVII століття.

2   <

	Август Вільгельм Шлегель (1770-1843) – поет раціоналістичної просвітницької літератури. «Лекції про літературу і мистецтво».	Учень : *визначає* особливості **йєнського** романтизму. *Декламує і аналізує* один із віршів А.В.Шлегеля.
	Фредріх Шлегель (1772 – 1829). Розкріпачення людської природи в романі «Люцинда».	Учень: висловлює власне ставлення до героїв і проблем твору, звертаючись до тексту.
	Бернд Вільгельм Генріх фон Клейст (1776-1811) – трагічне світосприйняття. Образ народного месника в історичній повісті «Міхаель Кольхаас».	Учень: *переказує* зміст історичної повісті «Міхаель Кольхаас», *складає план* до образу Міхаеля Кольхааса та характеризує його.
	Людвіг Тік (1773-1853) – яскрава сторінка німецького романтизму. Висміювання феодальних правителів Німеччини в дотепній комедії-казці «Кіт в чоботях».	Учень: *переказує та аналізує* казку «Кіт в чоботях», *визначає* в ній ознаки романтизму.
2	**Новаліс (Фрідріх фон Гарденберг - 1772-1801).** Шлях до пізнання таємниць природи в казці про Трояндочку і Гіацинта.	Учень: *Переказує* зміст та *аналізує* казку про Трояндочку і Гіацинта.
2	**Ернест Теодор Амадей Гофман** (1776-1822). Найяскравіший талант серед німецьких письменників -романтиків . Світ невичерпної фантазії в творах «Чуже дитинча» і «Золотий горнець». Місце музики в творчості Гофмана.	Учень:*визначає* романтизм як великий художній напрям у Європі і США, називає його характерні ознаки; *переказує* зміст вказаних творів;*визначає* Гофмана як багатогранного митця-романтика;*висловлює* особисте ставлення до проблем, що порушуються в творах і образів цих творів.
1	**Фрідріх Гельдерлін** (1770-1843) – поет і оригінальний мислитель. Поезія Гельдерліна «досконале створіння слова, чудо німецької мови». (І. Бехер). «Гімн людству» - мрія про «випрямлене людство».	Учень: *повідомляє* короткі відомості про життя і творчість Ф.Гельдерліна. *Характеризує* один із віршів поета (за вибором учня).
	Адельберт фон Шаміссо (1781-1838)«Дивовижні історії Петра Шлемеля». Музичність любовної лірики.	Учень: *переказує* зміст твору «Дивовижні історії Петра Шлемеля», *декламує і аналізує* один

	Шаміссо. Цикл «Кохання і життя жінки».	із віршів Шаміссо.
	<u>Людвіг Уланд</u> (1787-1862) майстер ліричної пісні. «Був у мене товариш», «Три пісні», «Гірський пастух». Простота, конкретність почуттів, музичність поезій. Тема соціальної несправедливості та трагедія реального життя.	Учень: *знаходить* приклади конкретного втілення ознак романтизму в поезіях Людвіга Уланда; *виразно читає* і аналізує поезії Уланда; одну *декламує* напам'ять.
	<u>Вільгельм Мюллер</u> - майстер ліричної пісні (1794-1827). Поетичні цикли «Прекрасна вітряківна». Поетичний цикил «Зимова путь».	Учень:*знаходить* приклади конкретного втілення ознак романтизму в поезіях В.Мюллера; *виразно читає* і *аналізує* поезії В.Мюллера; одну *декламує* напам'ять.
3	**<u>Генріх Гайне (1797-1856).</u>** Сторінки життя і творчості. «Книга пісень» - видатне явище німецького романтизму. «Німеччина. Зимова казка» (1844). Змалювання природи як засіб бачення і пізнання світу та власної душі	Учень: - характеризує добу романтизму; - виразно читає та аналізує текст, висловлює особисте ставлення до поезії Г.Гайне; - готує виступ або презентацію на літературну тему; - слухає класичну музику
2	**<u>Брати Грімм.</u>** **Якоб Грімм** (1785-1863). **Вільгельм Грімм** (1786-1859). « Дитячі і домашні Казки» братів Грімм».	Учень: *переказує та аналізує* одну із казок братів Грімм.
1	Підсумок. Узагальнення та систематизація вивченого протягом року матеріалу. **Вибір теми для творчої роботи (учні працюють на протязі 10 -12 класів).**	Учень: *називає* авторів і *переказує* зміст вивчених протягом року творів; *узагальнює* і *систематизує* засвоєні протягом навчального року відомості про перебіг літературного процесу в Німеччині протягом XII-XIX століть.

10 клас

Німецька література (XIX століття)

Австрійська література

(кінець XIX - перша половина XX століття)

Дата	№	К-ть год.	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня підготовки учнів
	1	1	**Й.В.Гете** (1749-1832). «Страждання юного Вертера».Історія	Учень: *розкриває* головну тему роману, характеризує головні образи героїв, *висловлює*

		2 3	написання Романа. Композиція твору. Протестуючий бунтарський дух книги, її вплив на суспільство, зокрема молоде покоління. Вертер як представник молодих людей Німеччини, які були невдоволені існуючими порядками, але не мали ні чітких принципів і ясних ідей, ні достатньої волі, щоб змінити все на краще.	*особисте ставлення* до проблем, що порушуються в творі.
	2	1 2 3	**Ф. Шіллер** (1759-1805). Життя і творчість „Драматична поема” „Дон Карлос – інфант іспанський”. Відображення в творі просвітницьких ідей самого автора. „Підступність і кохання” – „...перша німецька політична тенденційна драма(Енгельс) про сучасну дійсність.	Учень: *повідомляє* короткі відомості про життя і творчість Ф.Шіллера, *розкриває* головну тему твору, *визначає* основний конфлікт твору, *висловлює особисте ставлення* до проблем, що порушуються в творі.
	3	1 2	**Г.Гейне** (1797-1856). Сторінки життя і творчості. **„Книги пісень” – видатне явище німецького романтизму.** „Німеччина. Зимова казка” (1844). **змалювання природи як засіб бачення і пізнання світу та власної душі.**	Учень: *переказує* зміст, називає провідні думки поеми, *виразно читає і аналізує* текст, *висловлює особисте ставлення* до поезії Г.Гейне.

	4	1 2	Огляд німецькомовної літератури XIX століття. Філософське осмислення світосприйняття Рільке (Вірші „Осінній день”, „Безумство”, „Господь! Великі міста...)	Учень: *перелічує* авторів і назви творів, *ілюструє* прикладами новаторські нововведення в німецькомовній літературі XIX століття. За власним вибором *характеризує* один із творів цього періоду.
	5	1 2 3	**Німецька та австрійська філософія.** **Ф.Ніцше.** Філософські праці Ф. Ніцше. **З.Фрейд.**	Учень: *висловлює і аргументує* власні судження про вплив філософських праць З.Фрейда і Ф. Ніцше на своїх сучасників.
	6	1 2	**Австрійська література.** Загальний огляд.	Учень: *називає* характерні ознаки австрійської літератури; *коротко характеризує* прочитані напередодні твори австрійських авторів; *висловлює особисте ставлення* до проблем, що порушуються в них.
	7	1 2 3	Вишуканість та музичність поезії **Гуго фон Гофмансталя** (1874-1929). Імпресіоністичні експерименти в поезії, драматургії, есеїстиці.	Учень: *визначає* творчість Гуго фон Гофмансталя як одну із вершин світової поезії XX століття; *висловлює особисте ставлення* до проблем, що порушуються в творах; *виразно читає і аналізує* вірші Гуго фон Гофмансталя.

	8	1 2	**Лайнер Марія Рільке** (1875 – 1926) Образність та духовність лірики Лайнера Марії Рільке.	Учень: Розповідає про модерністські тенденції в поезії ХХ століття; характерезує творчість Р. Рільке; підтверджує свої судження прикладами із текстів поета; виразно читає і аналізує вірші Р.М. Рільке.
	9	1 2	**Франц Кафка (**1883 – 1924). „Розколотий світ” Ф. Кафки. Трагічне безсилля людини перед абсудністю оточуючої дійсності в оповіданні „Перетворення”. Фантастична умовність.	Учень: пояснює характерні особливості індивідуального стилю письменника-модерніста; *переказує* зміст твору і *аналізує* його; висловлює особисте *ставлення* до проблем , що порушують у творі.
	10	1 2	**Роберт Му зіль** (1880-1942). Новели (за вибором учителя)..	Учень: *пояснює* характерні особливості індивідуального стилю письменника; *переказує* зміст твору *і аналізує його*; *висловлює особисте ставлення* до проблем, що порушуються в творі.
	11	1 2	**Стефан Цвейг** (1881-1942). Новели (за вибором учителя).	Учень: *пояснює* характерні особливості індивідуального стилю письменника-модерніста; *переказує* зміст твору *і аналізує його*; *висловлює особисте ставлення* до проблем, що порушуються в творі.
	12	1 2	**Пауль Целан (1920 – 1970)** Збірки віршів: „Пісок з урн” (1948), „Мак і пам’ять” (1952), „Від порга до порога” (1955), „Неминучість світла” (1970).	Учень: *пояснює* характерні особливості індивідуального стилю поета; *переказує* зміст твору *і аналізує його*; *висловлює особисте ставлення* до проблем, що порушуються в творі.
	13	1 2	Огляд німецькомовної літератури ХХ століття.	Учень: *перелічує* авторів і назви творів,

				ілюструє прикладами новаторські нововведення в німецькомовній літературі XX століття. За власним вибором *характеризує* один із творів цього періоду.
	14	1 2	Підсумок. Узагальнення та систематизація вивченого протягом року матеріалу. Круглий стіл.	Учень: *називає* авторів і *переказує* зміст вивчених протягом року творів; *узагальнює* і *систематизує* засвоєні протягом навчального року відомості про перебіг літературного процесу в Німеччині та Австрії кінця XIX початку XX століття.

11 клас
Німецька література кінця XIX та XX століття

Дата	№	К-ть год.	Зміст навчального матеріалу	Державні вимоги до рівня підготовки учнів
	1	1	Німецька філософія. **Ф.Ніцше**. **Теодор Моммзен** (1817-1903), німецький історик, лауреат Нобелівської премії, 1902рік. **Рудольф Ейкен** (1846-1926), лауреат Нобелівської премії, 1908рік.	Учень: *висловлює і аргументує* власні судження про вплив філософських праць Ф.Ніцше, Р.Ейкена, Т. Моммзена на своїх сучасників.
	2	1 2	Лауреати Нобелівської премії в німецькомовній літературі: **Пауль фон Хейзе** (1830-1914), німецький поет, драматург, прозаїк, Нобелівська премія – 1910 рік. **Стефан Георге** (1868-1933). Журнал «Листки мистецтва» (1892 – 1919).	Учень: *розповідає* про модерністські тенденції в поезії початку XX століття; *характеризує* творчість П. Хейзе і С.Георе; *підтверджує* свої судження прикладами із текстів поетів; *виразно читає і аналізує* один із віршів.

	3	1 2	**Герхарт Гауптман** (1862-1946). Нобелівський лауреат – 1912 рік. П’єса «Перед сходом сонця».	Учень: *переказує* зміст п’єси *і аналізує його*; *висловлює особисте ставлення* до проблем, що порушуються в творі.
	4	1 2	Німецький експресіонізм в живописі та літературі. **Творчість Готфріда Бенна** (1886-1956) **та Георга Гейма** (1887-1912).	Учень: *знаходить* приклади конкретного втілення ознак експресіонізму в поезіях Г.Гейма та новеллах і віршах Г.Бенна;*виразно читає* і аналізує поезії; одну *декламує* напам’ять.
	5 6	1 2 3 1 2 3	**Ліон Фейтфвангер** (1884 – 1958) Історичні романи письменника. „Гойя, або тяжкий шлях пізнання”. **Еріх Марія Ремарк** (1898 – 1970) Роман Ремарка про війну(„На західному фронті без змін”, час жити і час помирати”) Тема „загубленого покоління” в романі „Три товариші” Трагічні долі героїв роману, їхня людська гідність та справжня чоловіча дружба. Гуманізм письменника, Ліризм розповіді.	Учень: *повідомляє* короткі відомості про життя і творчість Е.М.Ремарка, *розкриває* головну тему твору, *визначає* основний конфлікт роману, *аналі-зує* образи, *висловлює особисте ставлення* до проблем, що порушу-ються в творі.

	7	1 2 3	**Томас Ман** (1875 – 1955). німецький письменник, анти тоталітарний характер його творчості. „Будденброки” – велика оповідь про долю чотирьох поколінь любекського патриціанського роду. Загальний занепад буржуазного суспільства. Несумлінність духовно витончених людей із грубою дійсністю Німеччини , що вступала в епоху імперіалізму.	Учень: повідомляє короткі відомості про життя і творчість Т. Манна, розкриває головну тему твору, визначає основний конфлікт роману, аналізує образи, висловлює особисте ставлення до проблем, що порушуються у творі.
	8	1 2	**Сторінками творчості Генріха Манна**(1871 – 1950) і **Томаса Манна** (1875-1955). (За вибором учителя).	Учень: *повідомляє* короткі відомості про життя і творчість Г. Манна, Т.Манна; *визначає* основний конфлікт творів, *висловлює особисте ставлення* до проблем, що порушуються в творах.
	9	1 2 3	**Бертольд Брехт** (1898 – 1956). Брехт як драматург-новатор. „Епічний театр” Б. Брехта. „Матінка кураж та її діти” (1938). Відображення в драмі історії Німеччини XVIIст. (Тридцятилітня війна (1618 – 1648)). Злочинна суть несправедливих війн, яку веде в корисних цілях	Учень: *повідомляє* короткі відомості про життя і творчість Б.Брехта, *розкриває* головну тему твору, *визначає* основний конфлікт твору, *вислов-лює особисте ставлен-ня* до проблем,

			верхівка суспільства. Усвідомлення кожним громадянського і національного обов'язку та особистої відповідальності за долю країни.	що порушуються в творі.
	10	1 2 3 4	**Герман Гессе** (1877 – 1962). Життя та творчість. Лауреат Нобелівської премії – 1946 рік. «Гра в бісер», або один із творів письменника (за вибором учителя).	*Учень: повідомляє* короткі відомості про життя і творчість Г.Гессе, *розкриває* головну тему твору, *визначає* основний конфлікт твору, *висло-влює особисте став-лення* до проблем, що порушуються в творі
	11	1 2 3 4	**Генріх Белль** (1917 – 1985) . Життєвий і творчій шлях письменника. Лауреат Нобелівської премії 1972 року. Проблема творів Белля. Доля художника в сучасному світі, тема батьків та дітей. „Очима клоуна". Глибина розкриття характеру головного героя, різноманітність прийомів психологічного аналізу (внутрішні монологів, зв'язок минулого з теперішнім в свідомості героя).	*Учень: повідомляє* коро-ткі відомості про життя і творчість Г.Белля, *роз-криває* головну тему твору, *визначає* основ-ний конфлікт твору, *ви-словлює особисте ста-влення* до проблем, що порушуються в творі.

	12	1 2 3	**Гюнтер Грасс** (народився в 1927р.). Життя та творчість. Лауреат Нобелівської премії – 1999 рік.	*Учень: повідомляє* короткі відомості про життя і творчість Г.Грасса, *розкриває* головну тему твору, *визначає* основний конфлікт твору, *вислов-лює особисте став-ення*до проблем, що порушуються в творі.
	13.	1 2	Підсумок. Узагальнення та систематизація вивченого протягом року матеріалу.	*Учень: складає* відгуки про літературні твори, *готує* реферат на запропоновану тему за декількома джерелами.